

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش های سیاسی

بررسی رخدادهای ایران پس از انقلاب اسلامی (۲۴) سال بیست و چهارم انقلاب-۱۳۸۱

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: دارابی

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۳	مقدمه
۴	اهم رخدادهای سال بیست و چهارم انقلاب
۵	سیاسی و امنیتی
۵	انحلال شورای شهر تهران
۵	برگزاری دومین دوره انتخابات شوراهای اسلامی شهر و روستا
۵	تداوم جنجال‌های مجلس ششم
۶	آغاز بحران ساختگی هسته‌ای
۶	غیر قانونی شدن فعالیت نهضت آزادی
۶	اعتراف عراق به استفاده از سلاح‌های شیمیایی در جنگ با ایران
۶	اقتصادی
۶	دستگیری متهم بزرگترین پرونده فساد اقتصادی
۷	اجرای طرح ضربتی اشتغال
۷	اجتماعی و فرهنگی
۷	وقوع حوادث و بلایا
۷	آغاز فعالیت شوراهای حل اختلاف در کشور
۸	تصویب نام‌های رسمی پهنه آبی شمال کشور
۸	جمع‌بندی

بهمن امسال، انقلاب اسلامی ایران چهل ساله می‌شود. این انقلاب در چهار دهه گذشته با مسائل و حوادث گوناگونی مواجه شده و دستاوردهای بسیاری به همراه داشته است. برای فهم قدرت و عظمت انقلاب در حال حاضر، نه تنها شناخت زمینه‌های شکل‌گیری و ویژگی‌های منحصر به فرد آن، بلکه وقایعی که از سر گذرانده نیز ضروری است. بر این اساس بنا داریم در چهل شماره تاریخ ۴۰ ساله انقلاب را بررسی کنیم.^۱ این شماره به تحولات و مسائل ایران در سال بیست و چهارم انقلاب اختصاص دارد. آغاز بحران ساختگی هسته‌ای مهمترین رخداد این سال بود که تحولات ایران را کماکان تحت تاثیر خود قرار داده است. انتخابات دومین دوره شوراهای اسلامی شهر و روستا، تداوم جنجال‌های مجلس ششم و دستگیری متهم پرونده بزرگ‌ترین فساد اقتصادی بعد از انقلاب از دیگر مسائلی بود که افکار عمومی را در سال ۱۳۸۱ درگیر کرد. در ادامه مهمترین مسائل کشور در سال ۱۳۸۱ مورد اشاره قرار می‌گیرد.

۱. منبع اصلی برای بررسی این رخدادها، رسانه‌ها هستند.

■ سیاسی و امنیتی

■ انحلال شورای شهر تهران

شورای شهر اول پایتخت که کار خود را در سال ۱۳۷۸ آغاز کرده بود، سال ۱۳۸۱ منحل شد. اعضای این شورا اسفند ۱۳۸۰ پس از ماه‌ها کشمکش با مرتضی الویری، شهردار تهران، محمدحسن ملک‌مدنی را به عنوان شهردار جدید انتخاب کردند. تصمیم ناگهانی شهردار جدید مبنی بر توقف فروش تراکم، بار دیگر آتش اختلافات را شعله‌ور کرد و دودستگی میان اعضا، مانع تشکیل جلسات شورا شد. با این حال تلاش‌های هیئت حل اختلاف مرکز در این خصوص ناکام ماند و نهایتاً ۲۴ دی‌ماه ۱۳۸۱ محمدعلی ابطحی، معاون حقوقی و امور مجلس رئیس‌جمهور و رئیس هیئت مرکزی حل اختلاف از انحلال شورای اسلامی شهر تهران خبر داد. موسوی لاری، وزیر کشور هم طی حکمی محمدحسین مقیمی معاون هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور را به سمت سرپرست شهرداری تهران منصوب کرد.^۲

■ برگزاری دومین دوره انتخابات شوراهای اسلامی شهر و روستا

دومین دوره انتخابات شوراهای اسلامی شهر و روستا، نهم اسفندماه سال ۱۳۸۱ برگزار شد. در این انتخابات حدود نیمی از ۴۰ میلیون و ۵۰۰ هزار واجد شرایط رای‌دهی، شرکت کردند تا ۱۰۹ هزار و ۵۸۸ عضو شورا را در شهرها و روستاهای کشور انتخاب کنند.^۳ برخلاف تصور و فضای حاکم بر مطبوعات، انتخابات با پیروزی مطلق اصول‌گرایان همراه بود.

■ تداوم جنجال‌های مجلس ششم

پاییز سال ۱۳۸۱، رئیس‌جمهور وقت، دو لایحه به مجلس ارایه داد که به «لویح دوقلو» معروف شدند. لایحه اول، «اصلاح قانون انتخابات» بود که محور اصلی آن حذف نظارت استصوابی شورای نگهبان بود. لایحه دوم، «تبیین حدود وظایف و اختیارات ریاست جمهوری» نام داشت. حامیان این طرح درصدد بودند که اگر شورای نگهبان این مصوبه مجلس را بی‌قید و شرط تأیید نکند، به صورت دسته‌جمعی استعفا دهند و از حاکمیت خارج شوند.^۴ با این حال فروردین ۱۳۸۲، شورای نگهبان لایحه اصلاح قانون انتخابات را در ۲۹ مورد خلاف قانون اساسی و در ۱۰ مورد مغایر با شرع اعلام کرد. ۱۹ اردیبهشت هم شورای نگهبان لایحه «تبیین وظایف و اختیارات ریاست جمهوری» را در ۱۰ مورد خلاف شرع و قانون اساسی تشخیص داد. بعد از اعلام نتایج انتخابات شوراهای اسلامی و آشکار شدن نشانه‌های تغییر فضای سیاسی کشور، اصرار مجلسی‌ها در

۲. امید ایران‌مهر، فرجام شورای اول تهران؛ حرف و حدیث‌های یک انحلال، تاریخ ایرانی، ۱۳۹۲/۱۰/۲۳

۳. <https://www.moi.ir/portal/File/ShowFile.aspx?ID=۰۱۷۴۴۷e۱-bce۳-۴۰۴۵-b۰b۹-c۷d۷۳۹f۵۸۵f۹>

۴. در سال ۱۳۸۱، به تبع اقدامات و فعالیت‌های جریان سیاسی غالب در رسانه‌ها و فضای سیاسی کشور، مسائل دیگری نیز پدید آمد: جنجال کاریکاتور حیات نو، دستگیری برخی افراد از جمله عباس عبدی به جرم تبادل اطلاعات با دشمن از طریق نظرسنجی، توقیف روزنامه نوروژ به عنوان مهم‌ترین روزنامه اصلاح‌طلب آن زمان و دستگیری هاشم آجاجری به جرم توهین به مقدسات از جمله این مسائل بود. همچنین در سال ۱۳۸۱ آیت‌اله طاهری با انتشار نامه‌ای خطاب به مردم، از سمت امامت جمعه شهر اصفهان استعفا داد.

خصوص لوایح کاهش یافت، اما رفت و برگشت لوایح دوقلوی رئیس جمهور بین مجلس و شورای نگهبان تقریباً در تمامی طول سال ۱۳۸۲ در جریان بود.^۵

■ آغاز بحران ساختگی هسته‌ای

اواسط سال ۱۳۸۱، گروهک منافقین مدعی شد به اسنادی محرمانه در خصوص فعالیت هسته‌ای ایران دست یافته است. در پی این ادعا و انتشار برخی تصاویر از سایت‌های هسته‌ای اراک و نطنز، آمریکا، ایران را به تلاش برای دستیابی به سلاح‌های کشتار جمعی متهم کرد. ایران هم برای مقابله با هجمه روانی دشمن و نشان دادن حسن نیت خود در استفاده از انرژی صلح‌آمیز هسته‌ای، موافقت خود را با بازرسی‌های آژانس بین‌المللی انرژی اتمی اعلام کرد، اما این آغاز ماجرا بود. (در شماره‌های بعد به این موضوع پرداخته می‌شود.)

■ غیر قانونی شدن فعالیت نهضت آزادی

دادگاه انقلاب اسلامی، ۵ مرداد ۱۳۸۱، در حکمی گروه نهضت آزادی را منحل اعلام کرد و فعالیت‌های آن را رسماً غیرقانونی خواند. بر اساس این حکم، ۳۳ نفر از گردانندگان و اعضای اصلی این گروه به دلایل ارتکاب جرایم ضد امنیتی و ارتباط با بیگانگان و گروه‌های مخالف نظام برای اقدامات براندازانه، به حبس و مجازات محرومیت از حقوق اجتماعی و جریمه نقدی محکوم شدند.^۶

■ اعتراف عراق به استفاده از سلاح‌های شیمیایی علیه ایران

رژیم بعث عراق، ۱۷ آذر سال ۱۳۸۱ یعنی بیست و دو سال پس از نخستین استفاده از سلاح‌های شیمیایی در جنگ تحمیلی، به این واقیعت هولناک اعتراف کرد. اعتراف دولتمردان عراقی در سال ۸۱ باعث شد تا سایر کشورها نیز به استفاده از سلاح‌های شیمیایی ارتش عراق علیه ایران اعتراف کنند.^۷ آمار مصدومین سلاح‌های شیمیایی در ایران ۱۰۰ هزار مصدوم و ۱۰ هزار شهید است. عراق در طول جنگ ۲۸۶ مورد عامل تاول‌زا، ۱۴۳ مورد اعصاب و روان، ۸۱ مورد سیانور، ۴۸ مورد خفه‌کننده، هشت مورد فسفری و ناپالم و شش مورد عامل ناتوان‌کننده استفاده کرد.^۸

■ اقتصادی

■ دستگیری متهم بزرگترین پرونده فساد اقتصادی

بزرگ‌ترین پرونده فساد اقتصادی ایران (بعد از انقلاب) سال ۱۳۸۱ کشف شد. متهم اصلی این پرونده شهرام جزایری عرب بود که به جرم تاسیس حدود ۵۰ شرکت مختلف بازرگانی، کسب اعتبار موهوم از طریق مانورهای متقلبانه، پرداخت به اشخاص به عنوان رشوه و جعل اسناد، دستگیر و راهی زندان شد. شهرام جزایری بابت اتهاماتش به ۱۱ سال حبس تعزیری،

۵. محمدصادق اسلامی، بازکاوی کارنامه مجلس ششم از تقلب تا تحسن، مرکز مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، <http://revolution.pchi.ir>

۶. موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، حرمان و خسران، <http://ir-psri.com>

۷. ایرنا، ۱۳۸۹/۹/۱۷

۸. خبرگزاری مهر، ۱۳۹۱/۷/۲

رد مبالغ به بانک ملی ایران و صندوق ضمانت صادرات، محرومیت از فعالیت بازرگانی در بخش صادرات و واردات و نیز محرومیت از اخذ هرگونه تسهیلات بانکی اعم از ریالی و ارزی به مدت ۱۰ سال محکوم شد.^۹

■ اجرای طرح ضربتی اشتغال

طرح ضربتی اشتغال با بودجه ۹۰۰ میلیارد تومانی و با هدف ایجاد ۳۰۰ هزار شغل ضربتی در سال ۱۳۸۱ عملیاتی شد. بر پایه این طرح، کارفرمایان با ارائه جواز کارگاه‌ها و فهرست کارگران تحت پوشش می‌توانستند به ازای جذب یک نیروی کار جدید، تا سقف سه میلیون تومان وام با بهره چهار درصد دریافت کنند و از پرداخت حق بیمه سهم کارفرما معاف شوند. اعتبارات طرح ضربتی اشتغال شامل سه بخش خدمات، صنعت و تعاون می‌شد. گزارش عملکرد این طرح نشان داد حجم اصلی این اعتبار ۹۰۰ میلیارد تومانی به سمت اصناف و واحدهای خرده پای توزیعی و خدماتی سوق پیدا کرده بود. همچنین نبود نظارت کافی بر نحوه هزینه‌کرد وام‌های طرح ضربتی اشتغال موجب شد در برخی موارد روابط غیرواقعی میان کارگران و کارفرمایان برای سوء استفاده از این وام‌ها شکل گیرد. در پایان سال ۱۳۸۱، وزیر کار و امور اجتماعی وقت موفقیت طرح را ۶۰ درصد اعلام کرد. برخی گزارش‌های منتشر شده از سوی مجلس از تحقق ۲۵ تا ۳۰ درصدی اهداف حکایت داشت.^{۱۰}

■ اجتماعی و فرهنگی

■ وقوع حوادث و بلایا

هواپیمای حامل شماری از نیروهای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۳۰ بهمن ۱۳۸۱ در کرمان سقوط کرد. بر اثر این حادثه ۲۷۶ نفر از سرنشینان هواپیما که از زاهدان عازم کرمان بودند جان باختند.^{۱۱} همچنین دی ماه ۱۳۸۱، سقوط هواپیمای آنتونوف در مرکز ایران، ۴۶ کشته بر جای گذاشت. در سال ۱۳۸۱ علاوه بر این سوانح هوایی، شهرستان آوج در استان قزوین شاهد وقوع زمین‌لرزه بود. بر اثر این زلزله که اول تیرماه رخ داد، دو روستای چنگوه و آبدره به طور کامل ویران شد. تلفات جانی این زلزله ۲۶۱ نفر بود. هزار و ۳۰۰ نفر هم مجروح شدند.^{۱۲}

■ آغاز فعالیت شوراهای حل اختلاف در کشور

با تصویب ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، نهاد «شورای حل اختلاف» در سال ۱۳۸۱ به سیستم قضایی ایران پیوست. شوراهای حل اختلاف به موجب ماده ۱۳۴ قانون برنامه چهارم نیز تنفیذ شد و مجلس شورای اسلامی تیرماه ۱۳۸۷ «قانون شوراهای حل اختلاف» را به تصویب رساند. رئیس مرکز شوراهای حل اختلاف کل کشور می‌گوید یکی از اهداف تشکیل شوراهای حل اختلاف جلوگیری از ورود بی‌رویه پرونده‌ها

۹. فرارو ۱۳۹۲/۱۰/۲۸

۱۰. خبر آنلاین، ۱۳۸۸/۳/۱۶

۱۱. ایرنا، ۱۳۹۰/۱۱/۲۷

۱۲. مهدی زارع، بررسی لرزه خیزی دشت قزوین با تاکید بر زمین لرزه های ۱۰ شهریور ۱۳۴۱ بوئین زهرا و ۱ تیر ۱۳۸۱ چنگوره، پژوهشنامه زلزله شناسی

و مهندسی زلزله سال ۱۵، شماره ۲، تابستان ۹۱

به دادگستری و نیز سبک کردن بار کاری قضات دادگاه‌ها بود. حجت‌الاسلام و المسلمین احمدی‌میانجی می‌افزاید در هویزه، دادگستری بعد از راه‌اندازی شوراهای، تا مدت‌ها وارده‌ای نداشته است. همچنین در برازجان تعداد قابل توجهی از پرونده‌هایی که حدود ۲۵ سال عمر داشتند و به مرور زمان تبدیل به پرونده‌های متعددی شده بودند، از طریق شوراهای، حل و فصل و مختومه شدند.^{۱۳}

■ تصویب نام‌های رسمی پهنه آبی شمال کشور

کمیته تخصصی نام‌نگاری و یکسان‌سازی نام‌های جغرافیایی ایران، آذرماه ۱۳۸۱ اعلام کرد برای اشاره به پهنه آبی شمال کشور، از نام «خزر» در داخل کشور و کاسپین در متون خارجی، قراردادها و معاهدات بین‌المللی استفاده شود.^{۱۴} این نامگذاری انتقادات فراوانی در پی داشت که هنوز هم دارد.

■ جمع‌بندی

ایران در سال ۱۳۸۱ مصادف با بیست و چهارمین سال پیروزی انقلاب اسلامی، شاهد تحولات مهمی در عرصه‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی بود. انحلال شورای شهر تهران، برگزاری انتخابات دومین دوره شوراهای اسلامی شهر و روستا و تداوم جنجال‌های مجلس ششم از جمله مهم‌ترین مسائل در حوزه سیاست داخلی بود. در سال ۱۳۸۱ که عراق نخستین بار به استفاده از سلاح شیمیایی علیه رزمندگان ایرانی در دوران جنگ تحمیلی اعتراف کرد، جنگ روانی غرب علیه فعالیت صلح‌آمیز هسته‌ای ایران کلید خورد و بدین ترتیب بحران ساختگی هسته‌ای برای تحت فشار قرار دادن جمهوری اسلامی ایران آغاز شد. (دولت آمریکا همچنین با ادعای مقابله با تسلیحات کشتار جمعی، در روزهای پایانی سال ۱۳۸۱ به عراق حمله کرد و مسائل منطقه را در سال‌های بعد تحت تاثیر قرار داد.) در حوزه اقتصادی اجرای طرح ضربتی ایجاد اشتغال در دستور کار دولت قرار گرفت و علاوه بر بهره‌برداری از طرح‌های زیربنایی اقتصادی، موفقیت‌هایی به ویژه در پارس جنوبی و میدان نفتی بلال در استان هرمزگان به دست آمد. اصلاح قانون مالیات‌ها، تصویب لایحه تجمیع عوارض، آزادسازی تجارت خارجی، افزایش نرخ سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و رونق بازار سهام، از دیگر فعالیت‌های اقتصادی دولت در سال ۱۳۸۱ بود.^{۱۵} کشف بزرگ‌ترین پرونده فساد اقتصادی بعد از انقلاب نیز در این سال صورت گرفت. آغاز فعالیت شوراهای حل اختلاف، موفقیت در مهندسی معکوس برخی تجهیزات نظامی و فنی نیز در حوزه اجتماعی قابل ذکر است.

۱۳. گفت‌وگو با ماوی، نشریه داخلی قوه قضاییه، ۱۳/۸/۱۳۸۸

۱۴. http://geonames.ncc.org.ir/_icnsgn/Documents/۲۵_۲۰۱۶۱۰۲۹_۱۴۳۳۲۸.pdf

۱۵. تحولات اقتصادی سال ۱۳۸۱، بانک و اقتصاد، ش ۳۴، ص ۵۵